

Izhaja vsak četrtek,
Velja s poštnino vred in
v Mariboru s pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 70 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

GOSPODAR.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

Oznanila se prijemajo in
plača se za navadno vrstico
če se oznanilo natisne en-
krat, 10 kr., če dvakrat,
15 kr., če trikrat 20 kr.,
in vsakokrat za kolek 30 k.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Štv. 7.

V Mariboru 17. februarja 1870.

Tečaj IV.

Pravica.

Pravica je podstava državam. To geslo je imel rajni cesar Franc, geslo je jederno in istinsko. Kakor se podere hram, če se mu podstava izpodbije, tako se podere država, če se ji podstava pravica izpodbije. Smemo pa še iti dalje in reči: Pravica je namen in naloga države.

Kdar gre kmet na dačo, si misli: no, res težko sem si denar nabral, ali nosim ga vedoč, da me zato država brani, da morem žeti, kar sem sejal, da mi post. lokavi Turki ne odženo živine, ne požgejo hiše, ne izpustijo vina. V isti namen rad daje tudi vsak državljan svojega sina v vojsko. — Država nam brani življenje in imenje proti vnapjemu sovražniku.

Pa tudi doma so vsasi pravde, prepiri, tatvine, moritve in ropstva. Država je, ki nas brani po svojih postavah sodnikov in vojakih na časti, življenju, premoženju tudi proti domačim sovražnikom. Država je tedaj odvetnica pravice za vnanj in znotraj.

Recimo, da je pravica za vse strani spoznana, da je vsaka država pravična, onda je na celem svetu mir. A žali Bože, da so mnenja o pravici v mnogih rečeh jako različna, a tudi z zavestjo se dela krivica.

Kaiserfeld in njegovi vrstniki v državnem zboru pravijo, Nemci naj imajo nadvlado nad Slovani, ker so prvi pa bolj omikani. Nadvlada pa pomeni storiti krivico Slovanom, in izgovarjati se na višo omiko, pomeni grešiti na narodnost Slovanov, kakor bi si oni ne vedli pomagati, ne vedli najti pravice, niti se boriti za njo.

Petrino predlaga, naj se ono, kar Poljaki zahtevajo zase, daje tudi vsem drugim narodom in deželam, in isti Poljaki in vsi Nemci, razun štirih, predloga ne podpirajo. Poljakom in Nemcem je tedaj pravica, da jaz sam smem žeti in pobirati, vi drugi pa le delajte in plačujte. Vi svobodneži, aj, aj!

Imamo postavo, da so deželni jeziki v deželi ravnopravni, in nek uradnik v Radgoni, ki pa ni edin, tolmači to postavo kažoč: če sta nemški in slovenski jezik na Štirnem si v pravici ravnopravna, smem jaz uradnik si iztrati kterege jaz uradnik hočem in izberem si nemškega, ti Slovenec davkonoša kot stranka pa molči, saj ne veš, kaj je ravnopravnost. Bog me, ko bi Slovenec ne vedel pravice, jo čuti v sreč. Modrovanje uradnikovo pa je tako, kakor je grški sofist dokazal, da sta mladi pes in sin sosedov si brata. Pre pes ima očeta, sosedov sin ima tudi očeta, oba sta sosedova, oba sta sina, tedaj sta si brata. Fuj!

Nadalje, na Českem je volilni red, ki ga je napravil Šmerling in še zdaj velja, po njem voli 92.000 volilcev enega poslanca in 15.000 volilcev tudi enega. Pomisliti je, da so zadnji volilci Nemci, prvi pa Slovani. Tako ima v Dalmaciji 40 tisoč Taljanov proti 400 tisočem Slovanov večino v deželnem zboru, po istem Šmerlingovem volilnem redu. Na Štirnem je $\frac{2}{5}$ Slovencev in $\frac{7}{63} = \frac{1}{9}$ poslancev slovenskih, na Koroškem pa za 120.000 Slovencev noben slovenski poslanec po istem Šmerlingovem volilnem redu. Enako je s srednimi in visokimi šolami.

Pravica je podstava in celo naloga države. Če se godé v državi reči, ki pravici nasprotujejo in se te prikazni ne odstranijo in so s pomislkom obrnjene proti večini prebivalstva, onda se podstava države ruši in država sama je v

propadu. Tudi je država postala odveč, če se jen namen ne izpolnjuje. Kako bi tudi narodi mogli le hoteti biti člani one države, kder nebi našli pravice, zarad ktere vendar dače plačujemo in svoje sine smrtni nevarnosti žrtvujejo?

Tudi zgodovina uči, da države razpadejo, kder pravica ne vlada, druge države pa se širijo, kder je bramba pravice zagotovljena in pravica in njena družica svoboda najčisteje ohranjena. Kako bi tudi inace biti moglo, oni ki krivico dela, in oni ki krivico trpi, in si zato skuša svojo pravico braniti, sta nasprotnika, celo sovražnika, pride do boja in običajen človek tako kakor običajen narod, se bori rajši do smrti, kakor bi krivico trpel. Gre li vojska med celimi strankami v državi in v veliki meri, kako bi inace biti moglo, nego da država razpade. Podstava pravica je minola, še hram, država sama mora pasti.

Prva lastnost pravice pa je enakost, enaka mera, enaka vaga vsakemu. Zato ima Pravica zavezane oči, da pravo deleča, ne dela razločka med siromakom in bogatcem, med lepim licem in grdim, med zlahtnikom in prostakom, med nališpanim narodom in prvotnim, ampak pravo deli po istini ne gledeča na osebo, kdo je in kakšna je.

Če zato hoče Avstrija biti in ostati, mora biti vsem narodom enaka, pravična, morajo biti narodi ravnopravni, kako avtonomijo si iščejo dobiti Poljaki, in jo imajo Magjari in Nemci, enako morajo dobiti tudi vsi drugi, Slovani in Romani. V tem smislu se naj ustava prenaredi z ozirom na vse narode in na zgodovinski razvitek in na celoto avstrijsko. Pravica je podstava državam, kjer se podstava podere, tam so razvaline, koje potlej sosed pod svojo streho spravi.

Narodni jezik naj velja!

Veliko je važnih, pa na versko in narodno gibanje, kakor tudi na znanstveno napredovanje jako upljivih vprašanj. Časov dub tirja rešitve; pa kdo bi mogel vse naenkrat rešiti? Nikdo; tudi jaz ne morem. A če tudi ne more vsega, more vendar vsak nekaj. Denes vam hočem odgovorjati na pitanje, kaj je vzrok, da pri nas znanstvo, in vsled omika premalo napreduje?

En vzrok je vsemu slovenskemu svetu dobro znan. Med znanstvenim napredovanjem in med nami je brezno, kterege preskočiti ni moči, in zid, kterege ne bodemo nikdar preplezali. Ta zid, ovo brezno nič drugega ni, kakor tuji, ali če po pavlovskem povem, barbarski jezik. Ovi zid bo treba podreti, z njim brezno zasipati. Prirojeni, materni, domači jezik, slovenščino moramo imeti, je sredstvo, brez kterege ne bomo nikdar prišli do znanstva, do prave omike; ker to nikak ni mogoče, in čudežev tam Bog ne čini, kder prirodna sredstva so in zadostujo. Nasprotnik božji, nasprotnik znanstva in omike, in naš sovražnik je torej vsak, bodi Grk ali Scit, nosi mitro ali pinjo, kdorkoli idejno ali potrpuo, sredno ali neposredno, uradno ali osebno, v cerkvi ali v državi — naš jezik zametuje ali zaničuje, krade ali rop, ovira ali izpodriva.

Zatorej je gibanje za narodni jezik kakor za narodnost sploh sveta pravična borba. Svojega jezika ne smemo odati, ni za cesarja, ni za vero. Cesarju, kar je cesarskega, Boga, kar božjega; jezik pa je narodov! Vera jezika ne more terjati; vsak jezik je pred njo in po njej ravnopraven.

Cesar ima pravico terjati spoštovanje postav, jezika terjati nima pravice. Narodnega jezika ne sme ovirati, ne sme jemati ni za kazen, ni za državno korist. Pravici do narodnega jezika se ne sme, in veljavno ne more odpovedati nikdor, tudi celi narod ne. Kajti celi narod ni nikdar na svetu, in sedajnost ne sme krivice delati bodočnosti. Naša pravica je tudi naših potomcev pravica. Naša narodnost in naš jezik je blago izročeno, depositum, katero velja potomcem izročiti, ali brez potomstva umreti!

Nehajte torej, nehajte in zapustite krvavokrivični boj, odstopite od satansko brezbožne vojske zoper narodnost in jezik! Vi ne smete, Bog je svedok, Vi ne smete zmagati. In Vi narodi božji na zemlji! zapustite nemarnost, branite se; Bogu in svojim potomcem ste odgovorni.

Gospodarske stvari.

Umni sadjorejec.

Hruške.

12. **Pikasti tern** (Punktirter Sommerdorn) raste po navadnih vrtih in krajih, tudi ob stezah. Drevo je veliko, jako trpeče, zdravo in obilne rodovitnosti; raste v težki in peščeni zemlji. Sad je bolj letni, velik, rujavkast, pa izvrsten za jed in dober za gospodarske potrebe.

13. **Bela maslenka** (weisse Herbstbutterbirne) raste po brežinah, vrtih in polju; vendar hoče nekoliko vlažne in nekaj rodovitne ilovce. Sad dozori meseca oktobra, kdaj še poprej; je srednje velikosti, belo-rumen; izvrsten za jesti, gospodarstvo in sušilo.

14. **Gruneckovka** (Gruneckovec, Winterbirne) se sadi po višinah, vrtih in polju. Drevo je čvrsto, zdravo, nobene čutljivosti, in jako velike rodovitnosti. Sad dozori v pozni jeseni; je zlo velik, zelen, prav dober za vžitek in dober za gospodarsko rabo.

15. **Podolgovatka** (lange grüne Herbstbirne) raste po bregih, vrtih in polju. Drevo je lepo, zdravo, in tudi po odsolčnih severnih krajih še velike rodovitnosti. Sad dozori meseca oktobra, je srednje velikosti, zelen in zlo dober za jed, dober pa za gospodarstvo.

16. **Sivka jesenska** (graue Herbstbutterbirne) se sadi po navadnih krajih kderkoli. Drevo raste zdravo, in je še celo v nekoliko vlažni zemlji rodovito. Sad je jesenski, jako priljubljen in číslan, ki se lahko proda; je velik rujavkast; izvrsten za vžitek, in dober za razno gospodarsko rabo.

17. **Württembergški kralj** (Roi de Württemberg) raste po navadnih krajih in vrtih. Drevo je sila rodovito; hoče pa rodovito zemljo. Sad dozori v začetku oktobra meseca ali vinotoka, je precej velik, rumen, nekoliko rudeč, jako dober za jed, in dober za gospodarstvo.

18. **Jesenska maslenka** (rothe Herbstbutterbirne) se sadi po navadnih krajih, vrtih in polju. Drevo je čvrsto in zdravo, rodovito pa posebno v ilovci. Rodi izvrstni jesenski sad, srednje velikosti, rujavkast; zlo dober za vžitek, in dober za gospodarsko rabo.

19. **Rudeča maslenka bergamotska** (rothe Bergamotte) raste po vrtih, polju in navadnih krajih. Drevo je zdravo, in jako rodovito; želi pa toplo zemljo, bolj peščeno. Sad je jesenski, srednje velikosti, sivo-rujav; jako dober za jed, in dober za gospodarstvo.

20. **Krasana** (Crasanne) se sadi po vrtih, polju in navadnih krajih. Drevo in sad je velike vrednosti, ki dozori v pozni jeseni, in je zlo ljubljen, ki se lahko proda na gloma; je skoraj velik, zelen in prav dober za jesti, dober pa za gospodarsko rabo.

21. **Motovka** (Wildling von Matte) raste po bregih, vrtih in polju. Drevo povsod rado raste, le v presnbi zemlji ne; je pa zlo rodovito in prekoredno trpeče. Sad je pozni jesenski, srednje velikosti, zelen, dober za jed in gospodarstvo.

22. **Hardeponka** (Hardenponte-Winterbutterbirne) se sadi po vrtih, polju in navadnih krajih; močno in zdravo raste in je jako rodovito. Sad je jesenski precej pozni, pa zlo číslan; velik, zeleno-rumen, izvrsten za jed in dober za gospodarstvo.

23. **Dilevka** (Diel's Butterbirne) sadi se po navadnih krajih, vrtih in polju; drevo je zlo rodovito. Sad je

pozni jesenski, velik, zeleno-rumen, rujavo-pikast; za kuhinsko rabo v vsaki zemlji dober, za jed pa mora dozoreti v vlažni mastni zemlji, da bo posebno slasten in dober za gospodarstvo.

24. **Kalomanka zimška** (Calomas köstliche Winterbirne) raste po vrtih, polju in navadnih krajih in je velike rodovitnosti. Sad je jesenski, precej pozni, srednje velikosti, zelenkast, dišeči; prav dober za vžitek in dober za gospodarstvo. (Dalje prih.)

Pod lipo.

(Zbrano je mnogo kmetov pri Ljubomiru.)

Semenko. Kaj pa važnega delajo zdaj naši državni poslanci v dunajski zbornici.

Iglič. Lesenjači, hočete reči. Tam so zdaj po Rechbauerjevem predlogu začeli odpravljati konkordat.

Brezovec. Zakaj pa se pravi dvorana državnega zbora „lesenjača“?

Iglič. Ker je napravljena iz lesa! Prej se je tudi zvala Schuerlingovo gledišče, katero ime je tudi prav prilično bilo.

Semenko. Tedaj konkordat so spet začeli odpravljati! kaj drugega posla nimajo? Ne morem zapopasti, kaj nam je ta revni konkordat napoti, saj nas celo nič ne stoji! Po mojem mnenju bi mnogo koristnejše bilo, če bi se odpravljali vojaki, t. j. če bi se znižale njih številke, ker te nas strašno mnogo stojijo, nikder nič ne hasnijo in gospodarstvu se po njih odtegnejo najboljše moči.

Ljubomir. Prav imate g. župan. Nas naša vojska strašno mnogo stoji, ali ravno tako se tudi godi drugim velikim vladam, p. Ruska, Pruska, Francoska, Italijanska, vse imajo velike armade.

Iglič. In vse te države nesejo velike armade na kant?

Ljubomir. Prav imate, ravno tako kakor našo sretno mnogi ponočni strežaji, o katerih smo govorili danes teden.

Semenko. Res je in Vi ste nam obljubili, da nam danes hočete razložiti, kako bi se dalo v tem pomagati v velikem in v malem. Prosimo razložite nam to!

Ljubomir. Naši srenji bi se v tem pomagalo, se ve da, če bi se tudi z drugimi soseskimi srenjami dalo v tej stvari kaj storiti, take-le: Župani, predsedniki ali kako se pravi srenjskim predstojnikom, bi se naj sošli in ustanovili, da se hočejo vsi na enak način in ostro soperstavljati potepanju, klatenju, beračenju itd., in če se na ta način eno uro v okolici noben berač z denari ali z živežem ne bi več podpiral, temuč se taki, ko bi ga popadli, zaprl v kako delavnico, kder bi si toliko zaslužil, kolikor mu je potrebno za silo; verjemite mi, da v kratkem noben potepuh nebi več sem prišel, in potem bi pri vsaki srenji en ponočni strežaj zadostoval, ki bi samo pazil na to, če bi po nemarnosti izšel ogenj, da bi ko najhitrej prebivalce na pomoč klical.

Semenko. Kako pa tedaj, če bi pri takem shodu kaki župan res obljubil, da bo po odločbi ravnal, kesnej pa ne bi ostal mož beseda.

Ljubomir. Tedaj — to bi se že moralo poprej odločiti — bi morala njegova srenja tirjati od njega odškodovanje kvara, ki se je zgodil po njegovi neskrbnosti, kar bi vsaka srenja gotovo storila, ker vsaka želi mir in varnost.

Semenko. Hm! hm! To bi res priganjalo župane k pazljivosti.

Iglič. Ali glejte, g. učitelj, na to mi je prišla neka posebna misel!

Ljubomir. Če je misel pametna, le naprej z njo!

Iglič. Ali se to ne bi dalo izpeljati tudi v velikem, kar ste zdaj povedali v malem?

Črtič. Kako to mislite?

Iglič. Boste taki čuli. Toliko je gotovo, da vse ljudstvo v Evropi želi mir in ga tudi potrebuje.

Semenko. Da, o tem smo vsi ene misli.

Iglič. Skorej v vseh evropskih državah ima tudi ljudstvo zdaj pravico govoriti o vladnih zadevah, kako pa bi tedaj bilo, če bi vse ljudstvo zahtevalo, da bi se zbrala velika skupčina vseh vladarjev, in da bi se k ti skupščini pozvali tudi zastopniki ljudstva, ki bi se pogovarjali o vseh potrebnih zadevah in se konečno s slovesno obljubo zavzeli, da hočejo vse skrbeti za mir!